

ЖИВОТ, КЊИЖЕВНИ РАД И МОРАЛНО-АСКЕТСКО УЧЕЊЕ СВ. НИЛА СИНАЈСКОГ

(наставак)¹

И Д Е О

КЊИЖЕВНИ РАД СВ. НИЛА СИНАЈСКОГ

3. Λόγος ἀσκητικός²

(De monastica exercitatione)

Овај трактат, који се састоји из 75 глава, сведочи о огромном ауторовом аскетском искуству и његовом дубоком познавању Св. писма, које он углавном алегоријски тумачи. По својој садржају спис се може поделити у три дела.

У првом делу (гл. 1—20) објашњава се постанак и идеја монашког живота, „као истините философије“, а заједно с тим описују се и недостаци аутору савременог монаштва.

Други део (гл. гл. 21—41), излаже учење о руководиоцима монаха. У њему се расправља о високим духовним особинама, које мора имати наставник монаха, затим о његовим обавезама и о тешкоћи његовог позива, а и о томе, да се о слично бреме не треба отимати, јер је „најтеже управљати душама“ (гл. 27).

Трећи део позива прости монахе, којима је посвећен, на испуњење њихових обавеза, као што су послушност, одрицање од земаљских блага и непрекидна борба са страстима. У закључку (гл. 75) аутор напомиње о „вечном благу“, које очекује онога, који је свој живот украсио делима врлине.

Питање о аутентичности овога трактата први је покренуо Tillemont. Он је поставио претпоставку, да је „De monastica exercitatione“ дело много каснијег доба, јер је тешко стављати опадање монаштва, с којим се бори аутор, на крај IV и почетак V в.³ Следећи Tillemont-у, у новије време, покушао је Schiwietz да докаже, да се у првим главама (а нарочито у 7 гл.) налазе места, која су каснија интерполација. Јер постојање манастира са великом организацијом домаћег газдинства и опадање манастирске дисциплине, као што се то приказује у трактату, „противуречи свим веродостојним сведочан-

¹ Види „Богословље“ год. VI (1931 г.) св. 3, стр. 200—218 и св. 4, стр. 289—304.

² Migne, gr. s. t. 79, col. 720—809.

³ Tillemont, Memoires pour servir a l'histoire ecclesiastique des six premiers siecles, Bd. XIV, Paris 1709, p. 208.

ствима о источном монаштву у IV и у почетку V века.¹ Али тај покушај Schiwietz-a, као што каже O. Bardenhewer, „није успео“².

С мишљењем Schiwietz-a није сагласан ни Degenhart,³ па чак ни Heussi.⁴ Degenhart обраћа пажњу на ту околност да недостаци монашког живота, описани у овоме трактату, имају општи карактер, јер користољубље и непостојаност, које осуђује аутор, осуђивани су и у многим Ниловим писмима. По логици Schiwietz-a пак ово су доеци доцнијег времена. Но за такву претпоставку нема никаквих основа.

С друге стране постојање манастира с великом организацијом домаћег газдинства, за Нилове епохе, потврђује се и сведочанством Паладија Јеленопољскога, који је умро око 430 год. У својој „Historia Lausiaca“ Паладије Јеленопољски говори о манастирима, у којима су се могли сместити неколико хиљада калуђера.⁵ Природно је, да је због исхране и задовољавања неопходних потреба тако великог броја људи, морало постојати велика организација домаћег газдинства. И заиста, код Паладија ми налазимо сведоштва о томе, да су у манастирима биле направљене пекаре за хлеб, апотеке, читаонице и разне агрикултурне направе.⁶

На тај начин аргументација Schiwietz'a, који је покушао да докаже, да су неке главе нашега трактата каснија интерполација, не може издржати критику, а тиме аутентичност нашег трактата остаје неоспорена.

К. Heussi и O. Bardenhewer с правом претпостављају, да је ово дело Нил написао нешто раније него трактат „De paupertate voluntaria“, јер у првој глави последњег, сам Нил каже, да је „недавно“ написао „реч онима који живе монашким жи-

¹ S. Schiwietz, *Das morgenländische Mönchtum*, Bd. II, 1913, s. 60.

² Bardenhewer, *Geschichte der altkirchl. Literatur* 4 Bd. § 52, s. 173.

³ Degenhart, „*Nilus Sinaita*“ s. 9.

⁴ Heussi: *Untersuchungen*, s. 50—51.

⁵ Види Palladius Helenop. *Historia Lausiaca*, cap. VII, Migne gr. s. t. 34, col. 1020 A, где се говори да на Нитријској Гори »οικοδομῶν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι; а на другом месту Паладије говори, да се у тавенијским манастирима смештало око 7.000 људи — »ἔσιν οὖν ταῦτα τὰ μοναστήρια πλείονα κρατήσαντα τοῦτον τὸν τόπον, συντείνοντα εἰς ἑπτακισχιλίους ἄνδρας гл. 38, col. 1100 C.

⁶ Ibid, col. 1020 CD; упореди Cabrol, „*Dictionaire d'Archeologie chrétienne et de liturgie*“ t. 10. p. 310.

вотом,“ укоравајући их због привржености богатству и због уживања „земаљских сладости.“¹

На тај начин можемо претпоставити, да „реч онима, који живе монашким животом јесте наш трактат „De monastica exercitatione.“ Пошто је пак трактат „De paupertate voluntaria“ написан око 426—427 године,² то се трактат „De monastica exercitatione“ може ставити у годину 425.

4. Λόγος περί ἀκτημοσύνης³

(Tractatus ad Magnam de voluntaria paupertate)

Ово дело састоји се из 67 невеликих глава. Оно је продужење напред изложеног трактата „De monastica exercitatione“.

Овде Нил препоручује монасима пре свега одрицање од свих могућих везаности за земљу (гл. I—XII), а затим излаже своје учење о троструком сиромаштву. Највеће сиромаштво — ἄκρα ἀκτημοσύνη⁴ — својствено је само малом броју људи, који се нимало не брину о материјалном благу него се, искључиво, посвећују служењу Богу, као што су то радили и наши прародитељи у рају до свога пада. Таквим сиромаштвом одликује се и свеци, који су се, будући слободни од свих телесних брига и живећи само мишљу о спасењу своје душе, потпуно уздали у Промисао Божији и одрекли свакога имања (гл. 13—21).

Средње сиромаштво — ὑμέση ἀκτημοσύνη⁵ — Нил нарочито препоручује монасима. Оно се састоји у томе, да је један део времена посвећује ручноме раду ради прибављања средстава, неопходних за задовољавање најпречих телесних потреба, а остало се време проводи у молитви и читању Речи Божје (гл. 21—29). Најмање сиромаштво — ἐνυλος καὶ πολυκτήμων ἀκτημοσύνη састоји се у пуној привржености свему земаљском⁶. Монахе, који дан и ноћ проводе старајући се о телу и који показују тиме склоност к „најмањем сиромаштву“, — Нил строго осуђује, тражећи од њих, да промене начин свога живота (гл. 30—41). Затим он с љубављу поучава и укрепљује

¹ Види Migne gr. s. t. 79 „De volunt. paupertate“ col. 968 C.

² Види о томе ниже.

³ Migne gr. s. t. 79. col. 968—1060.

⁴ Ibid, col. 985 B.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

монахе, да, следујући примеру апостола, сами за себе зарађују и да не падају на терет другоме.

Занимање физичким радовима не наноси штету монасима у „старању о души“, јер они паметно распоређују време, обрађујући главну пажњу „на најважнији свој рад“ (гл. 42).

Даље, Нил учи на који се начин уподобљава Богу и како се достиже оно стање, о коме говори ап. Павле, да човек живи „не телом, но духом“ — Рим. 8, 9 (гл. 42—51). Зато је потребно одбацити земаљске бриге и потпуно се предати размишљању о Божанском закону и Његовој природи (гл. 52-64).

На крају трактата Нил додаје још неке напомене о уздржању, трпљењу и смирењу, које су пре свега намењене новим монасима.

Трактат „De volunt. paupert.“ може се сматрати једним од најкаснијих дела Нилових, јер се време његова постанка ставља у год. 426—427. Као основ за то служи 21 глава, у којој се говори о Александру осниваоцу тако званог „неспавачког монаштва“, који је, како се помиње у трактату, „недавно“ узбунио „царски Константинопољ;“¹ а рад Александра „акимита“ (ἀκοίμητος = будни) у Цариграду, као што је познато, пада у време 426—427 г.²

5. Ὅτι διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν φικισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες, κ' ἂν πολλοὶς τῶν ἀπειρῶν τὸ ἐναντίον δοκῇ.³

(De monachorum praestantia)

Овај трактат састављен је из 27 глава. У њему се детаљно излажу преимућства анахоретског живота над благочестивим животом грађана.

Први основ, који истиче анахоретизам над варошким животом, по мишљењу Ниловом, састоји се у томе, што живот у пустињи садржи мање искушења па је зато безопаснији, него живот усред светске сујете. Други основ Нил види у узвишености вечних добара. Јер добра дела, учињена у тајности с јединим циљем да се угоди Богу, доносе као награду вечна добра ономе, који их чини.

¹ Migne gr. s. t. 79, col. 997 A: »πρὸς ὀλίγον τὴν βασιλευομένην Κωνσταντινοπολιν θολώσαντος«.

² Види O. Bardenhewer, *Gesch. der altkirch. Lit.* Band IV § 52 s. 174. и Cabrol „*Dictionnaire d'Archeologie chrétienne* t. I, Paris 1924. p. 308.

³ Migne gr. s. t. 79, col. 1061-1093.

Сав трактат написан је у живом и искреном тону. При излагању својих мисли Нил прибегава zgodним упоређењима, која његовој аргументацији придају живост и убедљивост. Особиту пажњу пак обраћа на себе дивно упоређење анахорета с грлицом, која пушта своје младунце у слободу, а људе, који живе у граду, — с голубом, који одгојивши своје голу-биће даје да их људи закољу¹.

Време писања овога трактата је непознато. F. Degenhart на основу увода, који местимице носи трагове енергичног и узбудљивог тона, закључује, да је Нил ово дело написао непосредно пре ступања у манастир. „Може бити“, каже Degenhart, „да је повод писања овога трактата била жеља људи, који су га окружавали, да га задрже од одласка у пустињу, и указивање с њихове стране на то, да је и у граду могуће водити благочестив живот“².

6. Τοῦ αὐτοῦ λόγος πρὸς Εὐλόγιον μοναχόν³

(Tractatus ad Eulogium monachum)

Ово је једно од најбољих Нилових дела. Овде аутор показује богато лично духовно искуство и дубоко познавање монашког живота. Његова жива и лепа поучавања о духовној борби корисна су не само монасима, но и световњацима. Нил је, као што се види из 1-ве главе,⁴ био побуђен да напише овај трактат од некога монаха Евлогија, кога он назива ὁ μύστα τῶν ἀρετῶν Εὐλόγιε. Ово дело састоји се из 34 главе и расправља пре свега о скитничком животу и о сваковрсним искушењима, која су у вези с њим⁵, затим о врлини уопште⁶, о дуготрпљењу и о томе, да треба тежити како спољашњем миру — с ближњима, тако и унутрашњем савезу мира између тела, духа и душе⁷. На-послетку ту се говори и о разлици између „радовања у Господу“ и „тузи по Богу“ и греховних радости и туга⁸. Поред тога Нил даје савете како треба сносити жалости, које нас

¹ Ibid, cap. 26, col. 1092 BC.

² Види F. Degenhart „Nilus Sinaita“ s. 12.

³ Migne, gr. s. t. 79 „Tractatus ad Eulogium“ col. 1093-1140.

⁴ Ibid, cap. I, col. 1096 A.

⁵ Ibid, cap. II, col. 1096B-1097A.

⁶ Ibid, cap. III, col. 1097-1097D.

⁷ Ibid, cap. V-VI, col. 1100C-1101C.

⁸ Ibid, cap. VII, col. 1101D.

снађу, и откривајући лукавство и притворство демона у духовној борби, поучава читаоца, којим начином треба савлађивати страсти и како треба развијати и неговати у себи главне врлине: смирење¹, несребичност², уздржавање³ и гостољубље⁴.

Овај је трактат написан сигурно после дугог бављења у пустињи, јер показује, као што правилно примећује Degenhart, „дубоко ауторово познавање монашког живота“⁵.

Помен о овоме делу налазимо код Никифора Калиста, који сматра трактат „Ad Eulogium monachum“ једним од бољих Нилових дела⁶.

7. Τοῦ αὐτοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νεΐλου παραίνεσις πρὸς μοναχοῦς⁷.

(Institutio ad monachos)

Ово дело јавља се као поука о духовном животу намењена монасима. Оно се састоји из 33 кратке изреке. Најинтересантније је објашњење суштине хришћанскога подвига у борби са главним страстима. Овде Нил кратко, али јасно, указује каквим средствима треба убијати у себи грешне наклоности. Помоћу јаким упорођења указује на неопходност подвига уопште у духовној борби⁸, а нарочито поста⁹, молитве¹⁰, читања речи Божије¹¹ и певања псалама¹². Говори такође о сиромаштву¹³, трпљењу¹⁴, смирењу¹⁵, ћутању¹⁶ и т.д. Да је Нил аутор овога дела не може се оспорити, иако Holstenius ово дело приписује Евагрију Понтику. Јер, као што

¹ Ibid, cap. X, col. 1105C.

² Ibid, cap. XI, col. 1108B.

³ Ibid, cap. XIX-XX, col. 1117 C. и 1120 A.

⁴ Ibid, cap. XXV, col. 1125 D.

⁵ Види Degenhart „Nilus Sinaita“ s. 12.

⁶ Migne gr. s. t. 146 „Eccles. Hist. lib. XIV, cap. LIV, col. 1256 B.

⁷ Migne gr. s. t. 79, col. 1235-1240 AB.

⁸ Ibid, col. 1235 B. Овде читамо: Ὁς ἀδύνατόν ἐστιν ἀδελφὴν στερησθῆναι μὴ παλαίσαντα, οὕτως οὐκ ἔστι γενέσθαι Χριστιανὸν ἀνευ ἀγῶνων.

⁹ Ibid 1236 A.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid, col. 1236 B.

¹⁶ Ibid.

правилно примећују Zöckler¹ и Degenhart², овде се сачувала Ниловска формула glaitaus, а не Евагријева glatiaus³.

III. ПИСМА⁴

Писма св. Нила у најпотпунијем издању Leo Allatius'a⁵, које је ушло у издање Migne'a⁶, деле се на 4 књиге. Њих има на броју скупа 1061 писмо. Важност овог богатог наслеђа св. Нила не може нико оспорити, јер као што каже аутор студије о св. Нилу у „A Dictionary of Christian Biography“, „нема богатијег извора за илустрацију живота тога доба, т.ј. краја 4 века, од ове кореспонденције, коју је Нил одржавао са свима сталежима, почињући од императора, а завршавајући простим и непознатим монасима“⁷.

С друге стране опет писма Нилова сведоче и о огромном ауторитету, који је он уживао у широким круговима савременог му друштва. Стога су, на 7-ом Васељенском Сабору, при решавању питања о поштовању икона обе спорне стране у својим диспутима тражиле ослонаца код св. Нила, кога су сви ценили. Његова два писма, епарху Олимпијадору⁸ и силенцијарију Илио-

¹ Zöckler, Evagrius Pontikus, 4 Heft, Biblische und kirchenhistorische Studien, München 1893, s. 44.

² F. Degenhart, Der hl. Nilus Sinaita, s. 12.

³ Види „Богословље“ 1931 г. стр. 298 прим. 13.

⁴ Најбољу класификацију писама налазимо код J. Fessler'a, Institutiones Patrologiae, t. II, pars altera, 1896, стр. 119-125. Овај рад усвоили смо и ми за наш преглед Нилових писама.

⁵ Познате су три редакције Нилових писама: Прво издање, које набраја 355 писама, припада P. Possinus'у (Paris 1657 in 4°); друго, најпотпуније издање, L. Allatius-a (Roma 1668 in 8°) и треће Никос-а Велс-а, које се састоји из 316 писама (због погрешног нумерисања Велс броји 326 писама). Последњи кодекс писама, који је објављен N. Велс-ом, ослања се на рукопис из 13 века. Он је пронађен 1908 године у ман. св. Варлаама у Тесалији. K. Heussi, после детаљног упоређења свију кодекса, долази до закључка, да рукописи кодекса Possinus'a и Велс'a проистичу од редакције, на којој се базира издање L. Allatius-a. Види N. A. Велс, ὁ ἐν τῇ μονῇ Βαρλαάμ κώδιξ τῶν ἐπιστολῶν καὶ κεφαλαίων τοῦ ἄββα Νεῖλου τοῦ Ἀγκυρανοῦ καὶ Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Paris, 1912 и K. Heussi, „Untersuchungen“ s. 34—37.

⁶ Migne, gr. s. t. 79, col. 81—581.

⁷ William Smith, „A Dictionary of Christian Biography“, Vol. IV, London 1837, s. 44.

⁸ Migne, gr. s. t. 79, epist. lib. IV, 61, col. 577 BCD—580 A.

дору¹ прочитана су била на 4 заседању 2-ог Никејског Сабора (1 окт. 787 године)².

Али мора се ипак признати, да нека писма у онако скраћеном облику, у каквом су дошла до нас, нису могла изићи из Нилова пера. Нека од тих писама састоје се само из придевске реченице³ или су кратке сентенције или изводи из његових других писама⁴ и дела⁵.

Друга писма св. Нила, захваљујући својој сличности са делима неких отаца цркве, а нарочито са делима Јована Злато-

¹ *Ibid*, epist. lib. IV, 62, col. 580 BCD—581.

² Види Mansi, *Collectio sacr. conciliorum* 13, s. 31—38.

³ Напр. epist. lib. I, 47 — види Migne col. 104 C.

⁴ Паралелна места налазимо у писмима:

Epist. lib. I, 67,	Migne, col. 112 B	и lib. I, 151,	Migne, col. 143 B;
„ „ II, 117,	„ „ 252 A	и „ II, 140,	„ „ 264 BC;
„ „ II, 257,	„ „ 332 C	и „ III, 293,	„ „ 529 B;
„ „ III, 59-61,	„ „ 417 CD	и „ IV, 7	„ „ 553 AB;
„ „ III, 64-65,	„ „ 420 B	и „ IV, 32,	„ „ 564 D;
„ „ III, 97,	„ „ 429 B	и „ III, 248,	„ „ 504 BC;
„ „ III, 106,	„ „ 433 C	и „ III, 249,	„ „ 504 C;
„ „ III, 113,	„ „ 436 C	и „ IV, 10,	„ „ 553;
„ „ III, 114,	„ „ 436 D	и „ III, 250,	„ „ 504 CD;
„ „ III, 160,	„ „ 460 B	и „ IV, 25,	„ „ 561 B;
„ „ III, 170,	„ „ 464 B	и „ III, 255,	„ „ 509 C;
„ „ III, 320,	„ „ 537 CD	и „ III, 271,	„ „ 520 A;
„ „ III, 322,	„ „ 537 D	и „ IV, 59,	„ „ 576 D.

⁵ Налазе се многа писма, која имају паралелна места са трактатом „De monastica exercitatione“; тако на пример:

Ep. lib.:	Migne gr. s. t. 79:	и	„De mon. exer.“	Migne:
II, 264	col. 333D—336A	и	cap. 2	col. 720BC-721A;
II, 54	col. 224BC	и	cap. 3, 4	col. 721—724AB;
II, 55	col. 224C	и	cap. 4	col. 724A
II, 57	col. 225A	и	cap. 5	col. 724C;
III, 119	col. 437C	и	cap. 9	col. 729A;
II, 60	col. 228A	и	cap. 17	col. 741B,
II, 195	col. 301C	и	cap. 21	col. 748BC;
II, 198	col. 304C	и	cap. 26	col. 753B;
III, 332	col. 541BCD	и	cap. 35	col. 764BC;
II, 63	col. 228D—229A	и	cap. 41	col. 769C;
II, 64	col. 229A	и	cap. 41	col. 769D;
II, 65	col. 229AB	и	cap. 42	col. 772AB;
II, 68	col. 232AB	и	cap. 47	col. 777AB;
II, 69	col. 232BC	и	cap. 50	col. 781AB;
II, 239	col. 321CD	и	cap. 54	col. 785C;
II, 70	col. 232C	и	cap. 66	col. 800BC;
III, 328	col. 540CD	и	cap. 72	col. 805B;
II, 259	col. 332D	и	cap. 75	col. 809CD;

ect.

устог¹, Василија Великог, Григорија Назијанзина дала су повода сумњи у њихову аутентичност. Али паралелна места, која се сусрећу у писмима нашега Нила и у делима других аутора, не дају нам још права, да их сматрамо неаутентичним. Јер Нил је, у догматским и егзегетским питањима, за потврду свога мишљења, имао обичај да наводи места из дела св. отаца. Та се његова особина јасно испољава у писмима — ђакону Ксенодору² и презвитеру Јерију³, где се св. Нил, одговарајући на питања Ксенодора и Јерија, ослања на епископа цариградског Јована (Златоуста) и наводи његово мишљење. Ова писма сведоче то, да је св. Нил тежио, да се његова поука базира на учењу цркве и св. учитеља. Он услед тога често узима у обзир дела последњих, као најпоузданији извор црквеног учења⁴. На тај начин паралелна места, цитати и позајмице из дела других св. отаца, са којима се сусрећемо у писмима, не могу бити јак основ да би се могла одбацили аутентичност њихова.

По својој садржини писма св. Нила могу бити подељена: на догматска, егзегетска и морално-аскетска.

Догматска су писма она, која су уперена против незнабожаца⁵ и Јевреја⁶, а такође и против јеретика уопште⁷, и посебно против гностика⁸, манихејаца⁹, оригениста¹⁰, новатијанаца¹¹, аријана или евномијевих присталица¹², македонијеваца¹³ и аполинариса¹⁴.

¹ О паралелним местима, на која се nailази у писмима Нила и делима Јована Златоустог види рад S. Haidacher'a, *Chrisostomusfragmente in der Briefsammlung des hl. Nilus*, 3, 226, где се наводи 45 сличних места. Види K. Heussi, *Untersuchungen*, стр. 54 и даље.

² Migne, gr. s. t. 79, ep. lib. II, 293, col. 345 BC;

³ *ibid*, epist. lib. III, 13, col. 373 BC.

⁴ Цитати и позајмице сличне Ниловим јесте обична појава код св. отаца. Види о томе Leo Allatius, *Diatriba de Nilus*, Migne, gr. s. t. 79 s. 48-и Dogenhart, *Nilus Sinaita*, s. 15.

⁵ Ep. lib. I, 6; 56; 57; 75; 278; 282; ep. lib. II, 32; 39; 42; 145; 148; 151; 178; 280; ep. III, 8, 16; ep. lib. IV, 32.

⁶ Ep. lib. I, 124.

⁷ Ep. lib. I, 204, 247, 256, 285, 315; ep. lib. II, 49, 125.

⁸ Ep. lib. I, 234, 248, 296.

⁹ Ep. lib. II, 321.

¹⁰ Ep. lib. I, 188—190,

¹¹ Ep. lib. II, 155 и ep. lib. III, 243.

¹² Ep. lib. I, 16, 18, 70, 79, 114—116, 191, 193, 205—206, 219, 226, 286, 288; lib. II, 39, 293, 297, 300, 323.

¹³ Ep. lib. I, 211, lib. II, 210.

¹⁴ Ep. lib. I, 257, 272, lib. II, 40, 49.

Осим тога има писама, у којима Нил доказује постојање Бога¹, у којима говори о Његовим својствима², учи о Божанском промислу³, о троичности лица Божанства⁴; објашњава Спаситељево ваплоћење⁵, излаже учење о вечном девичанству Богоматере⁶. Нил такође учи у писмима, да порекло зла треба тражити у слободној вољи⁷. Он говори и о првородном греху⁸, а делимично додирује и учење о цркви и о ширењу њеном од стране св. Апостола⁹. Напоследку има писама, у којима Нил учи о бесмртности душе¹⁰, о васкрсењу мртвих¹¹ и о вечном блаженству¹².

Налазимо доста и такве кореспонденције, у којој Нил тумачи св. Писмо. У неким се Ниловим писмима св. Писмо тумачи алегорички¹³, а у другим се даје буквално, историјско објашњење¹⁴. Стари Завет Нил објашњава обично алегорички. Али

¹ Ep. lib. I, 19.

² Ep. lib. I, 47, 158, 216, lib. III, 64.

³ Ep. lib. I, 59, 322, lib. II, 179, 227.

⁴ Ep. lib. I, 174, 255.

⁵ Ep. lib. I, 88, 102, 149, 170, 171, 259, 272, 293, lib. II, 40, 150, 187, 238, 289, 292, lib. III, 81, 92.

⁶ Ep. lib. I, 263, 269, 270, 271.

⁷ Ep. lib. II, 299, 309, lib. III, 22.

⁸ Ep. lib. I, 249, 328.

⁹ Ep. lib. I, 117, 209, 258, 268, 275, lib. II, 181, 278, lib. III, 16, 23, 28, 29.

¹⁰ Ep. lib. I, 192.

¹¹ Ep. lib. I, 109 — 113, 173. lib. II, 78, 82, 170, 200, lib. III, 120, 135.

¹² Ep. lib. II, 247—250, 251, lib. IV, 22.

¹³ Ep. lib. I, 13, 51—53, 59, 60, 61, 63—66, 68, 76, 78, 84, 86, 90, 94, 96—101, 106—108, 118—122, 163—164, 179, 186—187, 195—196, 201—202, 208, 221, 223—224, 228, 240, 242—244, 246, 250—251, 254, 256, 258, 259, 264, 265—268, 273, 276, 285, 304, 320—321, 325, 330, 333, lib. II, 2, 5, 14—16, 52, 64, 68, 69, 72, 74, 75, 79, 80, 83, 93—95, 97, 99, 123, 127, 133, 141, 142, 144, 163, 166, 173, 174, 180, 181—183, 187, 188, 197, 198, 199, 232, 234—238, 240, 241, 262, 263, 275, 282, 309. lib. III, 1, 4, 5, 7, 10, 15, 20, 23, 25, 28, 34, 36, 38, 44, 53, 54, 65, 75, 83, 93, 109, 110, 112, 129, 137, 138, 165, 169, 174, 178, 180—182, 185—187, 190, 193—196, 201—204, 206—212, 220, 222, 235, 236, 240, 251, 253—255, 257, 259, 265, 271, 275, 291—292, 302, 310, lib. IV, 2, 8, 10, 12, 13, 23, 27—30, 32, 45, 46, 47, 51, 55.

¹⁴ Ep. lib. I, 7, 12, 14, 15, 17, 21, 23, 36, 55—57, 62, 69, 72, 77, 80, 81, 102, 104, 131, 132, 134, 135, 141, 145—147, 149, 150, 152—154, 172, 178, 192, 193, 200, 203, 204, 215, 216, 238, 249, 253, 262—263, 269, 271, 288, 303, 314, 318, 324, lib. II, 9, 20, 24, 27, 33, 34, 76, 78, 86, 104, 121, 128, 143, 162, 169, 171, 186, 201, 228, 231, 233, 239, 243, 254, 255, 256, 260, 276, 278, 306, 314, 316, 322, 324, 328, lib. III, 14, 26, 27, 30, 35, 60, 68, 76, 84, 89, 104, 116, 120, 124, 136, 166, 167, 168, 183, 188, 191, 200, 219, 221, 277, 284, 293, 325, 333, lib. IV, 5, 19, 25, 40.

он сам, у писму презвитеру Максиму, скреће пажњу на ту околност да је алегоричко тумачење прошлих догађаја изазвано потребом „духовног поучавања“ и да он тиме, ни у ком случају, не жели умањити буквални смисао или „одбацити историју“¹. У неким егзегетским писмима налазимо етимолошка објашњења старозаветних личних имена и назива места².

Последња група писама, морално-аскетска, јесте најбогатији и најскупоценији прилог старој хришћанској књижевности. У тим писмима цео људски живот, са свима својим врлинама и пороцима, нашао је свој пуни изражај. У њима се, такође, указује на начине, како треба водити борбу са греховним склоностима и постићи духовно савршенство. Писма ове групе много су корисна не само за монахе, него и за све хришћане. Ј. Fessler каже, да Нилова морално-аскетска писма садрже у себи „*insignem thesaurum, quo vita hominis Christiani ita excolatur ut summam perfectionem attingat*“³.

Пре свега, у тим писмима Нил нас поучава у вери у Бога и Христа Спаситеља⁴. Он често учвршћује нашу наду на милосрђе и благодат Божију, а нарочито онда, кад се кајемо за своје грехове или кад смо подвргнути искушењу или угњетавани било каквом несрећом⁵.

Нада у Бога у Ниловим писмима везана је са страхом пред Богом и трпљењем. Нил често позива грешника да се покаје, сликајући му живо силу покајања⁶. У овим писмима он говори о пороцима уопште и због чега их Бог допушта и описује разне облике и стања порока. Нил често указује на главне пороке, које треба

¹ Види Epist. lib. II, CCXXIII — Migne, gr. s. t. 79, col. 316 CD.

² Види Epist. lib. I, XC — Migne, col. 121, где се етимолошки објашњава имена синова Јакова.

³ J. Fessler, Institutiones Patrologiae tom. II, Paris, Pars altera 1896 s. 123.

⁴ Види Epist. lib. I, 8, 9, 101, 177, 198, 237, 313, lib. II, 17, 149, 165, 216, 264, 314, 327, lib. III, 5, 18, 20, 33, 68, 126, 253, 269, 275, 284, 286, lib. IV, 22, 46. У колико се вера јавља као утеха у несрећи (смрт ближних) види се из писама: lib. I, 311—312, lib. II, 170.

⁵ Види Epist. lib. I, 7, 10, 14, 22, 38—40, 123, 151, 230, 306, 324, 329, lib. II, 17, 61, 94, 104, 174, 179, 185, 196, 222, 239, 266, lib. III, 63, 68, 135, 142, 145, 146, 171, 172, 179, 197, 215, 216, 228, 237, 243, 262, 269, 270, 274, 277, 315, lib. IV, 36—39, 42, 48.

⁶ Види Epist. lib. I, 54, 220, 304, lib. II, 82, 83, 143, 147, 163, 203, 229, 231, 239, 267, 303, 325, 326, 330, lib. III, 4, 10, 11, 59—61, 63, 112, 129, 135, 137, 168, 171, 177, 200, 213, 227, 228, 254—257, 270, 274, 277, 302, 308, 323, 327, lib. IV, 20, 21, 36, 39, 43.

увек савлађивати у животу, а то су: безверје, хула, гордост, славољубље, прождрљивост и блуд, среброљубље и гњев, туга, страх и очајање. Заједно с тим он препоручује стварна средства у борби с њима. Као таква средства истиче нарочито: веру у Христа и самоодрицање, бдење, смиреност, послушност, трпљење и пост.

У борби с пороцима и демонима код Нила се јавља нада на добијање вечнога блаженства, као награде за славну победу над њима¹, и то је окрепљавајући моменат у животу.

Овде се указује и на то, како треба сносити разна искушења. Нил учи, да су разне несреће у овоме животу послате од Бога ради спасења нашег и зато их треба сносити не само са трпљењем и вером, него и с благодарношћу и духовном радошћу².

¹ Види Epist. lib. I, 5, 10, 11, 20, 25—31, 67, 137, 144, 148, 151, 160, 163—164, 167—169, 183, 185—187, 217—218, 227, 233, 237, 275—277, 280, 284, 289, 294, 300, 307, 310, 313, 324—325, lib. II, 1, 2, 12, 23, 28, 35, 38, 52, 59, 62, 70, 79, 80, 94, 95, 102, 106—109, 114, 137—139, 140, 160, 167, 172, 193, 196, 199, 224—225, 242, 244, 295, 299, 304, 318, lib. III, 12, 13, 33, 40, 41, 46, 49, 50, 54, 66, 67, 71, 78—82, 94, 95, 97—99, 101—102, 105—107, 109—110, 121, 126—127, 130—131, 138, 143, 147—148, 153—155, 158, 164, 166, 175, 178, 181—182, 189, 194, 197—198, 204—212, 216—218, 220—222, 225, 228—231, 234, 237—238, 242, 244, 247, 249, 251, 265, 268, 271, 273, 278, 282—283, 287—288, 291—294, 300, 301, 310, 316, 318, 322, 331, lib. IV, 2, 4, 5, 6, 13, 29, 30, 40, 44, 45, 52—53, 55—58, 60.

О безверју види lib. III, 260.

О хули види lib. I, 313, lib. II, 91—92, 152, lib. III, 99.

О гордости и славољубљу види lib. I, 36, 161—162, 238, 326, lib. II, 31, 51, 58, 98, 99, 114, 126, 203, 221, 245, 259, 272, 287, 322, lib. III, 31, 53, 55, 77, 94, 134, 145, 152, 176, 231—235, 250, 256, 329, lib. IV, 3.

О прождрљивости — lib. I, 284, lib. II 59, 102, 160, 244, lib. III, 46, 49, 106, 178, 242, 249, 268.

О блуду — lib. I, 222, 318, 323, II, 58, 69, 142, 159, 226, 234, 242, 384, lib. III, 43, 78, 130—131, 143, 151, 165—166, 224—225, 288, lib. IV, 6, 24, 26.

О среброљубљу — lib. I, 71, 129, 297—299, lib. II, 147, 153, 177, 179, 192, 230, 285, lib. III, 6, 123, 240.

О гњеву — lib. I, 11, lib. II, 209, 280, 305, lib. III, 1.

О тузи, страху и очајању — lib. I 231, lib. II, 53, 129—132, 140, 193, 214, 226, lib. III, 51, 142, 312, lib. IV, 35.

² Види Epist. lib. I, 12, 21, 37, 55, 58, 74, 103, 123, 183, 235, 245, 290, 302, 331, lib. II, 3, 4, 21, 22, 43, 61, 98, 146, 193, 219, 222, 227, 236, 251, 258, 283, 331, lib. III, 19, 26, 27, 29, 35, 50, 66—69, 71, 88, 104, 108, 118, 122, 128, 144, 157, 161—163, 170, 173—174, 191, 211, 245, 281, 285, 304—305, 309, 321, 330, lib. IV, 31, 40.

За савлађивање разних препрека у духовном животу Нил препоручује често у својим писмима непрестано пребивање у молитви, певање псалама и пажљиво читање св. Писма¹. Осим тога он често говори, како о љубави према Богу, тако и о љубави према ближњима па чак и према непријатељима². Нил на многим местима необично хвали милостињу и девичанство, као плодове љубави према људима и према Богу.

Међу писмима има и таквих, која су намењена искључиво монасима. У њима св. Нил поучава монахе, храбри их и исправља³, а понекад и укорава, због скитања и несталности⁴.

IV. СЕНТЕНЦИЈЕ ИЛИ ИЗРЕКЕ

Сентенције (γνώμαι или κεφάλαια) св. Нила су посебне мисли, које јасно и кратко изражавају морално-аскетске истине. Број њихов прелази 200.

1. Τοῦ αὐτοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νεΐλου γνώμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον⁵.

Овим заједничким именом означава се код Migne'a зборник, који садржи 99 изрека, којих је у рукописима, као што саопштава Suaresius⁶, било 135. Последњих 36 изрека било је

¹ Види Epist. lib. I, 4, 10, 24, 40, 50, 58, 86, 87, 107, 121, 137, 139, 165—166, 187, 196—197, 239—240, 323—324, 327, 330, lib. II, 12, 23, 41, 58, 74, 118, 161, 167, 175, 196, 201, 222, 308, 322, 329, lib. III, 2, 3, 36—38, 86, 90, 97, 117, 125—127, 144—145, 148, 155, 159—160, 164—165, 167, 179, 197, 217—218, 221, 224, 238—239, 245, 247, 253, 256, 261, 264, 266, 271, 273—274, 278, 282—283, 287, 292, 295, 306—308, 315, 318—320, 324, 333, lib. IV, 12, 16, 25, 34, 36, 41, 60, 61.

О читању св. Писма види Epist. lib. I, 83, 118—122, 262, 264, lib. II, 36, 37, 135, 198, 223, 237, 253, lib. III, 164, 262, 278, 295.

² Види Epist. lib. I, 105; lib. II, 41, 93, 167, 217, 269, 281, 296, 298, 307, 313, 320, 332, lib. III, 93, 111, 257, lib. IV, 47.

³ Види Epist. lib. I, 1, 34, 35, 46, 129, 177—182, 222, 232, 281, 287, 307, 331—332, писма lib. II, 43—140 су намењена искључиво монасима, а такође lib. II, 25, 29, 179, 245, 266, lib. III, 32—40, 46—61, 66, 67, 72—74, 90, 98—102, 107—108, 114, 119, 123, 125, 143, 147, 150, 152—153, 192—193, 229, 230, 237—239, 241—242, 246, 303, 309, 332, lib. IV, 1, 38, 41, 54, 60.

О монасима — затворницима види Ep. lib. II, 96, о стилитима — epist. lib. II, 114—115.

⁴ Види Epist. lib. I, 292, 295, lib. II, 56, 62, 71—72, 117, 136, lib. III, 119, 223.

⁵ Види Migne, gr. s. t. 79, col. 1240 C—1249 B.

⁶ Ibid, col. 1249, примедба.

изостављено, јер су оне буквални извод из других дела нашег Нила. Тако, из дела „De voluntaria paupertate“ узете су изреке од 100—121, а из „De monachorum praestantia“ од 121—135. F. Degenhart мисли¹, да је ове сентенције Нил написао пред крај свога живота, јер оне садрже изводе из дела „De voluntaria paupertate“, а последње, као што смо видели, није могло бити написано пре 427 године².

2. Νείλου ἐπισκόπου (?) καὶ μάρτυρος κεφάλαια ἢ παραίνεσις³
(Capita paraenetica)

Ово се дело, у издању Migne'a, састоји од 139 изрека, на крају којих је додано још 8. сентенција узетих из дисертације Suresius'a. О поучним главама Нировим ми налазимо сведочанства код св. отаца. Тако Максим Исповедник (582—662), под именом Нировим, буквално цитира једну изреку, и то 28⁴. Фотије у својој „Bibliotheca“ помиње Нилово дело ἐκατὸν κεφάλαια⁵. Нићифор Калист такође говори о »νοήματα« и о »κεφάλαια« Нирових⁶. Нема сумње, дакле, да је поучне главе написао Нил. Али у најновије време, у вези с овим изрекама, поникао је тешки проблем о њиховом аутору, а нарочито о аутору гномичког алфавита, т.ј. о 24 изреке, које су код Migne'a напред метнуте. У неким рукописима оне су означене под именом Евагрија Понтика. Стога су најновији научници⁷ склони да за аутора тих изрека сматрају Евагрија Понтика. Degenhart пак брани Нилово ауторство, јер „жива форма, која се разликује од сухе Евагријеве мудрости, много потсећа на стил Ниловог трактата „De octo spiritibus malitiae“. Bardenhewer мисли, да то питање може бити решено само пажљивим истраживањем рукописа и Евагријевих сентенција.

¹ Degenhart „Nilus Sinaita“ s. 14.

² Види наш рад страна .

³ Migne, gr. s. t. col. 1249 C—1264 A.

⁴ Види Loci communes, Maximus'a Konfessor'a, Migne gr. s. t. 91, col. 725 D.

⁵ Migne, gr. s. t. 103, col. 672 C.

⁶ Migne, gr. s. t. 146. col. 1256 BC.

⁷ Види O. Bardenhewer, Gesch. der altkirch. Literat. Band IV, § 52 s. 174 и Degenhart „Nilus Sinaita“, s. 14.

V. ИЗГУБЉЕНА И НЕАУТЕНТИЧНА ДЕЛА

A. Изгубљена су дела Нилова:

1. Περὶ κατανόξεως — „о тузи“. У својем писму Полихронију сам Нил вели да радо испуњава његову молбу и шаље му, за њега и његове благочестиве другове, написану „књигу о тузи“ (βιβλίον ὀλόκληρον περὶ κατανόξεως¹). Ово место сведочи о делу περὶ κατανόξεως, које је Нил написао, али је касније изгубљено.

Писмо Полихронију Haidacher ставља у број неаутентичних писама, пошто се у њему налазе места буквално позајмљена из предговора дела Јована Златоустога περὶ κατανόξεως, које је намењено монаху Деметрију². Али, као што смо видели горе³, Нил је често прибегавао буквалним позајмицама из дела Јована Златоуста. Зато заједничка места, која сусрећемо, не дају основа за одрицање аутентичности писма Полихронију. Може бити, да је и Полихроније, како с правом примећује Degenhart, био исто тако дубоки поштовалац Јована Златоустога, као и Ксенодор, коме је Нил одговарао на питања речима Јована Златоуста. Наш Нил је с цитатима Јована Златоуста поступао исто тако, као што то и сада чине поштоваоци некога писца. Он је написао своје пропратно писмо речима учитеља, који је био подједнако поштован и од састављача писма и од адресанта⁴.

2. Дело Πρὸς Ἑλληνας (Adversus gentiles), о коме сведочи Нићифор Калист, по мишљењу овога, морало је бити метнуто на прво место⁵. Интересантна је претпоставка К. Neussi-а да је код Нићифора Калиста можда реч само о некој збирци Ниллових писама, која имају полемички карактер, каква су на пример писма Ер. I, 229; Ер. II, 32, 42, 49, 145, 264; Ер. III, 8⁶.

3. Нема сумње, да перу нашега Нила припада, касније изгубљени „Коментар на Песму над Песмама“. О томе нам јасно сведоче Прокопије Гаски (6 век) и Михаило Псел (11 век).

¹ Epist. lib. III, 11 — Migne, gr. s. t. 79, col. 373 A.

² Ibid, col. 393

³ Види наш рад стр.

⁴ Degenhart, „Nilus Sinaita“, s. 17.

⁵ Види Niceph. Cal. Eccles. hist. Migne, gr. s. t. 146, lib. XIV, cap. LIV, col. 1256 B.

⁶ Види К. Neussi, „Untersuchungen“ s. 7.

Прокопије Гаски, у своме делу „*Commentarius in Canticum Canticozum*“¹, на 61 месту наводи цитате под Ниловим именом. Како сам број наведених места, тако и њихов размер принуђавају нас, да закључимо, да је Прокопије црпео тај материјал из изгубљеног Нилова коментара на Песму над Песмама. Као доказ да је аутор поменутога коментара наш, а не који други Нил, служи та околност, што сам Нил у својим писмима² тумачи неке стихове из „Песме над Песмама“ исто онако, како су оне цитиране код Прокопија.

Други доказ ми налазимо код Михаила Псела. Њему припада компилативно дело *Ἑρμηνεία κατὰ παράφρασιν τοῦ ᾠμῶτος τῶν ἁσμάτων συλλέγουσα ἀπὸ τε τὸν εἰς τοῦτο ἑρμηνείων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ ἁγίου Νεΐλου, καὶ τοῦ ἁγίου Μαξίμου*³.

Михаило Псел на многим местима у своме делу наводи тумачење појединих места „Песме над Песмама“ под заједничким називом *ἐκ τῶν τριῶν ἁγίων πατέρων*. То заједничко излагање тумачења трију св. отаца даје основ претпоставци, као што умесно примећује Bardenhewer, да „сва три поменута св. отаца у тумачењу „Песме над Песмама“ иду потпуно или, у сваком случају, већим делом, истим путем“⁴.

4. Фотије у својој „*Bibleotheca*“⁵ наводи пет одломака из Нилових проповеди. Два већа одломка из његове проповеди на Пасху (*εἰς τὸ πάσχα λόγος πρῶτος* и *εἰς τὸ πάσχα δευτέρου λόγου*) и три мања — из проповеди на Вознесење (*εἰς τὴν ἀνάληψιν*). Сви се ти одломци налазе код Migne-а у 79-ом тому, који је посвећен нашем Нилу⁶.

5. Код Анастасија Синаита (друга половина 7 века) у његовим „*Quaestiones*“⁷, налази се одломак, узет из Ниловог дела написаног „*πρὸς Ἐυκάρπιον μοναχόν*“. Овај Евкарпије сигурно је идентичан с Евкарпијем, кога Нил помиње у писму намењеном сину Евкарпија-Пионију. Овде Нил назива Евкар-

¹ Види Procopius Gazacus, *Comment. in Cant. Cant. Migne gr. s. t. 87, col. 1545—1754.*

² *Epist. lib. I, 331; lib. II, 197; 282.*

³ *Migne, gr. s. t. 122, col. 537—686.*

⁴ Види Bardenhewer, *Gesch. der altkirch. Liter., Band 4, § 52, s. 176*

⁵ *Migne, gr. s. t. 104, cod. 276, col. 245—257.*

⁶ *Migne, gr. s. t. 79, col. 1489—1501.*

⁷ *Anastasius Sin., Migne gr. s. t. 89, col. 357 BC.*

пија „најблаженијим“ и „својим искреним другом“ (γνησίῳ μοι φίλῳ μακαριωτάτῳ Ἐυκαρπίῳ)¹.

В. Неаутентична су Нилова дела :

1. Νεῖλου λόγος ἀσκητικὸς καὶ πολυμερής (Tractatus moralis et multifarius)².

Ово није ништа друго, него проповед, за коју Degenhart каже, да је „по своме језику и стилу толико различита од Ниллових дела, да се не може мислити о његовом ауторству“³.

2. Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον (Epicteti enchiridion seu manueli)⁴) или ручна књига стојика Епиктета јесте хришћански парафраз незнабожачког дела. Овде су нека незнабожачка места замењена хришћанским мислима и тако је постала књига практичне мудрости. Не гледајући на то, што се у многим рукописима⁵ тај парафраз приписују Нилу, многи научници (Bardenhewer, Degenhart, Fessler и др.) сматрају то дело неаутентичним. Детаљну аргументацију овог мишљења налазимо код Degenhart'a. Прерада овог дела је учињена, пре свега, врло грубо и не може се односити ни на један период књижевне делатности нашег Нила. „Ако би“, вели Degenhart, „Нил, било када у својој ранијој младости написао слично дело, то би га сигурно касније сам спалио“⁶. Осим тога учињене измене и исправке потпуно се разликују од Нилова стила и туђе су његову језику. Тако исто и у садржају се налазе места, која не могу припадати перу нашега Нила. Док Епиктет и парафраз говоре о корисности позоришта⁷, дотле Нил у својим писмима одлучно доказује његову штетност за душу⁸, и претпоставља позоришту бављење у цркви или код благочестивих монаха⁹. Такво дијаметрално противоречно поимање једнога истога предмета не може никако бити приписано нашем Нилу, који је, нема сумње, постојан у својим погледима. Може бити да је писац овог

¹ Epist. lib. III, 31, Migne gr. s. t. 79, col. 385 D—387 A.

² Migne, gr. s. t. 79, col. 1279—1286.

³ Види Degenhart, „Nilus Sinaita“, s. 18.

⁴ Migne, gr. s. t. 79, col. 1285—1312.

⁵ Degenhart, „Nilus Sinaita“ s. 18—19.

⁶ Ibid.

⁷ Migne, gr. s. t. 79, col. 1304 C.

⁸ Види epist. silentiaro Nicareto, Migne, gr. s. t. 79, lib. II, 284, col.

341 BC.

⁹ Види epist. Konstantino Comiti, Migne, lib. II, 290, col. 344 D.

парафраза био неки поштовалац Епиктетов, па, налазећи се међу монасима, желео је да обрати њихову пажњу на своје дело. Зато је искористио за свој фалсификат угледно и ауторитативно име нашега Нила. Degenhart је поставио претпоставку, да би аутор овог парафраза могао бити монах Comasius¹, који је раније био оратор, и коме се Нил у својем писму обраћа најодлучније, осуђујући његову приврженост незнабожачким писцима².

3. Διήγησις τοῦ ἁγίου Νεῖλου περὶ Πάχων πόλεμον πορνικὸν πάσχοντος καὶ νικῶντος. Ἕτεροι δὲ λέγουσιν, εἶναι τοῦ Εὐαγγρίου ὁμοίως καὶ ὁ μετ'αὐτὴν δογματικὸς λόγος³.

Ово дело, по својој сухоме излагању, заиста потсећа на Евагријев језик.

4. Περί τας ἀντιζῶγους τῶν ἀρετῶν κακίας (De vitiis quae opposita sunt virtutibus) је мало дело. Оно се састоји из 4 главе. Код Migne-а налази се као додатак трактату „Ad Eulogium monachum“⁴. Иако многи патролози⁵ сматрају ово дело оригиналним, ипак је, мора се признати, аргументација Degenhart-ова⁶ веома убедљива, да оно није аутентично. „Овај трактат, каже Degenhart, има циљ да укратко прикаже пороке противне врлинама. Дело сличне врсте мора бити извод из дела, које детаљно расправља о томе предмету. Такав је извод дело »περὶ τῶν ὀκτώ πνευμάτων τῆς πονηρίας«⁶.

Даље, Degenhart приступа сравњењу тих двају дела. Пре свега пада у очи, да при пребрајању главних грехова код Нила, у његовом делу „О осам грешних мисли“, наилазимо на формулу glaitaus⁷, док се у трактату „De vitiis quae opposita sunt virtutibus“ употребљава формула giatiavis⁸. Друго: против аутентичности говори такође и стил овога трактата. Нигде у

¹ Види Epi.t. Comasio ex rhetore monacio, Migne, gr. s. t. 79, epist. lib. II, 73; col. 232 D—233 A.

² Degenhart, Nilus Sinaita, s. 20.

³ Migne, col. 1312 C—1316 A.

⁴ Migne, col. 1140—1144.

⁵ Као например, Suaresius, Fessler-Jungmann, Kihn и др.

⁶ Degenhart, Nilus Sinaita, s. 20 и 21.

⁷ Види наш рад: „Богословље“ 1931 г. стр. 298, прим. 13.

⁸ Види Migne col. 1142 A.

делима Нила не налазимо толико антигега, колико у 4 мале главе овог трактата.

5. Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας λογισμῶν (De octo vitiosis cogitationibus)¹.

Између доказа, који се наводе противу ауторства нашега Нила, нарочиту пажњу заслужује та околност, да аутор, насупрот Ниловом обичају², не говори ни речи о томе, шта га је побудило, да по трећипут обрађује једну исту тему. Осим тога, овде се сусрећу цитати са именом њиховог писца, што такође указује на начин писања, који се разликује од Ниновог³. Најзад у томе се делу сусреће израз: καθά φησι καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος⁴, а такав израз сигурно проистиче из почасног назива Григорија Назијанзина »ὁ θεολόγος«, који му је био дат тек на Халкидонском Сабору 451 године, т.ј. после Нила.

6. Παράδεισος. — Тај наслов носе похвални стихови о аскетизму. У неким се рукописима ово дело приписује Нилу, а у другим се наводи као дело Јована Geometres'a, под чијим се именом оно налази и код Migne'a⁵.

Језик и стил ових стихова сасвим су различити од Нилова језика. У овом, сразмерно кратком делу, наилазимо, како каже Degenhart⁶, на многа митска места, којих нема не само у великим Ниловим трактатима, него ни у његовим писмима. Сличањ начин писања, везан са сујетном ученошћу, потпуно је туђ Нилу и зато се одбацује његово ауторство.

(Наставиће се)

Викентије Фрадински
асистент Београд. Универзитета.

¹ Migne, gr. s. t. 79, col. 1436—1464.

² Упореди, напр. са уводом у „Peristeria“, „De oratione“ „De voluntaria paupertate“.

³ Изузетак чине два писма, у којима се Нил позива на Јована Златоустог: epist. lib. II, 293; lib. III, 13. Али ова писма имају интимни карактер.

⁴ Види Migne col. 1449 C.

⁵ Види Migne, gr. s. t. 106, col. 867—890.

⁶ Degenhart, Nilus Sinaita, s. 22.